

Tomasz Białobrzęski

"Matrimonium facit consensus. Z orzecznictwa Trybunału Roty Rzymskiej w sprawach o nieważność małżeństwa rozpoznanych z tytułów dotyczących zgody małżeńskiej (1991-2013)", W. Góralski, Płock 2014: [recenzja]

Ius Matrimoniale 25/2, 133-136

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**W. Góralski, *Matrimonium facit consensus,*
Z orzecznictwa Trybunału Roty Rzymskiej
w sprawach o nieważność małżeństwa rozpoznanych
z tytułów dotyczących zgody małżeńskiej (1991-2013),
Płock 2014, 338 ss.**

Publikacja wydana nakładem Płockiego Instytutu Wydawniczego stanowi kolejne dzieło Autora poświęcone zagadnieniu zgody małżeńskiej w prawie kanonicznym. W 2000 r. ukazał się pierwszy tom, pod identycznym tytułem, w którym zostały opublikowane komentarze do wyroków Roty Rzymskiej (z lat 1984-1997). W drugim tomie, jak zaznacza we wstępie sam Autor, zostały zamieszczone komentarze do orzeczeń (z wyjątkiem pięciu), które wcześniej opublikowano w różnych czasopismach i pracach zbiorowych. Celem publikacji jest przybliżenie i upowszechnienie orzecznictwa Trybunału Roty Rzymskiej.

Całość książki składa się z dwóch części i obejmuje 27 pogrupowanych tematycznie wyroków, pochodzących z lat 1991-2013. W pierwszej części zostało zamieszczonych 13 wyroków rozstrzygających sprawy z tytułu braku rozeznania oceniającego (KPK, kan. 1095, n. 2) oraz niezdolności natury psychicznej do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich (KPK, kan. 1095, n. 3). Autorami orzeczeń są znani audytorzy rotalni: Burke i Erlebach – po 3 wyroki, oraz Stankiewicz, Bottone, Caberletti, De Lanversin, Faltin, Pompedda, Savatori – po jednym wyroku.

Druga część publikacji zawiera 14 orzeczeń z tytułu: błędu co do osoby (c. Funghini), błędu co do przymiotu osoby (c. Caberletti), błędu co do przymiotu osoby, poważnego braku rozeznania oceniającego i niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich (c. De Angelis), błędu spowodowany podstępem (c. Pompedda, c. Faltin, c. Defilippi), błędu co do nierozzerwalności małżeństwa (c. Boccafolà, c. Stankiewicz), błędu co do nierozzerwalności i sakramentalności małżeństwa oraz wykluczenia nierozzerwalności i sakramentalności (c. Bottone), symulacji całkowitej (c. Salvatori), wykluczenia nieroze-

rwalności małżeństwa i dobra małżonków (c. Pinto), warunku co do przyszłości (c. Erlebach), przymusu i bojaźni oraz wykluczenia nierozwalności małżeństwa (c. Sciacca).

Każdy z przedstawionych wyroków jest analizowany przez Autora od strony motywów prawnych i faktycznych. Wyjątek stanowi wyrok c. Burke z 26 marca 1998 r., gdzie zostały zamieszczone tylko motywy prawne. Do każdego z opublikowanych orzeczeń Autor publikacji zamieścił swój komentarz. Szczególnie cenne dla kanonistów są części *in iure* wyroków, ponieważ stanowią wykładnię Kodeksu Prawa Kanonicznego w zakresie zgody małżeńskiej oraz tworzą jurisprudence rotalną. Zamieszczone części *in facto* czynią lekturę bardziej interesującą i obrazują wywody audytorów konkretnymi przykładami. Spostrzeżenia Autora publikacji pozwalają natomiast zwrócić uwagę na to, co jest najistotniejsze w każdym z opublikowanych orzeczeń.

Na szczególną uwagę – bez umniejszania wartości pozostałych – zasługuje pięć komentarzy do orzeczeń rotalnych, które wcześniej nie zostały wydane przez Autora w innych publikacjach. Należy do nich m.in. wyrok c. Erlebach z 18 marca 2009 r., rozstrzygający pozytywnie sprawę, w trzeciej instancji, z tytułu poważnego braku rozeznania oceniającego (KPK, kan. 1095, n.2). Ponens w części *in iure* wyjaśnia czym jest *discretio iudicii*, co obejmuje, oraz zwraca uwagę na obiektywny i subiektywny aspekt tegoż braku. Bardzo istotne jest rozróżnienie pomiędzy ciężkością wewnętrzną i zewnętrzną anomalii. Znamiennym rysem wyroku jest wnikliwa ocena opinii biegłych, którzy występowali we wszystkich instancjach sądowych.

Kolejny, niepublikowany wcześniej wyrok, c. Erlebach z 21 marca 2013 r., negatywnie rozstrzyga sprawę pochodzącą z Archidiecezji Krakowskiej, która była prowadzona z tytułu warunku co do przyszłości (KPK, kan. 1102 § 1). Już na wstępie zaskakujące jest to, że rozpatrywało ją siedmiu audytorów. Okres ponad trzydziestu lat, który minął od momentu zawarcia małżeństwa (strony zawarły małżeństwo w 1982 r., a sześć miesięcy później faktycznie przestało ono istnieć) dodatkowo komplikował sprawę. Istotą postępowania było ustalenie prawdziwej intencji, jaka towarzyszyła mężczyźnie w chwili zawierania małżeństwa. W części *in iure* wyroku został uwzględniony stan prawny kan. 1092, n. 2 KPK/1917. W obszernym wywodzie ponens odnosi się do samego warunku, do stanów intencjonalnych oraz do zgody małżeńskiej wyrażonej *sub conditione*. Ponadto odwołuje się on do innych wyroków, które zawierają utrwalone w judykaturze określenie warunku.

Niezdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich (KPK, kan. 1095, n. 3) stanowiła tytuł nieważności w sprawie c. Salvatori z 7 lutego 2013 r., zakończonej w drugiej instancji wyrokiem pozytywnym. Wyjątkowość wyroku, jak podkreśla W. Góralski, wynika z faktu, że jest on jednym z pierwszych wydanych po wejściu w życie specjalnych uprawnień udzielonych 11 lutego 2012 r. przez papieża Benedykta XVI Trybunałowi Roty Rzymskiej. Dotyczy to uprawnienia zawartego w punkcie pierwszym, mocą którego wyroki rotalne, które stwierdzają nieważność małżeństwa, podlegają wykonaniu, nie wymagając drugiej zgodnej decyzji. W przedmiotowej sprawie orzeczenie c. Salvatori, na mocy specjalnych uprawnień, stało się wyrokiem prawomocnym podlegającym wykonaniu. Na podkreślenie zasługuje sposób ustosunkowania się sędziów do trzech opinii biegłych zawartych w aktach sprawy (dwie *ex officio* i jedna prywatna). Negatywnie ocenili oni walor dowodowy tych opinii, podkreślając równocześnie, że ekspertyzy specjalistów w danej dziedzinie wiedzy nie są głównymi środkami dowodowymi. Mankamentem opinii biegłych było skoncentrowanie uwagi na aktualnym stanie psychicznym osoby badanej i niedokonanie retrospekcji w stosunku do okresu zawierania małżeństwa.

Wyrok c. Salvatori z 8 marca 2013 r. dotyczy symulacji całkowitej zgody małżeńskiej przez stronę pozwaną. Sprawa była rozpatrywana przez Trybunał Roty w trzeciej instancji i zakończyła się negatywnym orzeczeniem. Okazała się ona bardzo trudna z powodu niestawiennictwa w sądzie strony pozwanej. Tym samym nie było możliwe dotarcie do bezpośredniego dowodu, jakim jest *confessio simulantis*. Wobec powyższego sąd skoncentrował się na dowodzeniu pośrednim. Zeznania powoda i świadków okazały się jednak niewystarczające, aby określić prawdziwą intencję pozwanej oraz istnienie pozytywnego aktu jej woli wykluczającego małżeństwo. Dodatkowe argumenty za ważnością małżeństwa sędziowie wysnuli z faktu długoletniego, trwającego dwanaście lat pożycia małżeńskiego oraz zrodzenia dziecka.

Ostatni z pięciu niepublikowanych wcześniej wyroków c. Sciacca z 17 grudnia 2004 r. był prowadzony z trzech tytułów: przymusu i bojaźni po stronie powoda oraz wykluczenia nierozzerwalności przez obie strony. W swoim komentarzu do wyroku W. Góralski zauważa kompatybilność tytułów, a tym samym możliwość orzeczenia nieważności małżeństwa z jednego, drugiego lub z obu tytułów równocześnie. W sprawie zapadał ostatecznie wyrok negatywny, bowiem żaden z ty-

tułów rozpatrywanych w sprawie, w ocenie sędziów, nie został udowodniony. Doprowadziło do tego uznanie za niewiarygodne zeznań powoda, wynikające z występujących w nich sprzeczności. Ponadto strona pozwana nie uczestniczyła w sprawie, a tym samym sędziowie nie dysponowali jej przyznaniem się oraz nie dostrzegli przyczyny symulacji.

Publikacja Księdza Profesora Wojciecha Góralskiego to bardzo wartościowa monografia dotycząca wad zgody małżeńskiej. Została opracowana rzetelnie, starannie i dokładnie. Należy docenić trud Autora w dotarciu do wyroków Roty Rzymskiej dotychczas niepublikowanych. Kolejną zaletą jest przedstawienie orzeczeń rotalnych dotyczących różnych tytułów nieważności małżeństwa. Na szczególne uznanie zasługują komentarze do poszczególnych wyroków. Recenzowana publikacja stanowi cenną pomoc w lepszym poznaniu i stosowaniu w praktyce orzecznictwa Roty Rzymskiej w trybunałach niższych instancji. Należy wyrazić nadzieję, że w przyszłości Autor podejmie trud opracowania i wydania kolejnego tomu zawierającego orzeczenia i własne komentarze do wyroków Trybunału Roty Rzymskiej.

ks. Tomasz Białobrzewski